

Mihri İffet Pektaş (1895-1979)

TBMM Albümü, C.1, TBMM
Yayınları, Ankara 2010.

Türkiye'nin ilk kadın milletvekillerinden Mihri (İffet) Pektaş 1895 yılında Bursa'da doğmuştur. Babası Bursa eski vali muavinlerinden Yusuf Bahaddin Bey annesi İclal Hanım'dır. Çok küçük yaşlardayken ailesi İstanbul'a taşınmış ve ilk eğitimini babasından almıştır. İlkokulu Kadıköy Kızıltoprak'ta bulunan Zühtü Paşa Mektebi mahalle mektebinde okumuştur. Ardından 1908 yılında az sayıda Türk öğrencinin gittiği ve İngilizce eğitim veren Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ne başlamıştır. Sekiz yıllık bir eğitimden sonra 1916 yılında mezun olmuştur. Okul yılları Balkan Savaşları ve I.Dünya Savaşı'nın yol açtığı zorluklar ve acılarla dolu bir dönemde geçmiştir. Başarılı bir öğrenci olan Mihri Hanım'a daha mezun olmadan Amerikan Kız Koleji yönetimince okulda öğretmen olarak kalması teklif edilmiştir. Okuldan mezun olduktan sonra Amerikan Kız Koleji'nde Türkçe öğretmenliği yapmaya başlamıştır. Bu dönemde aynı okulda tarih öğretmenliği ve yöneticilik yapan Hüseyin Pektaş ile evlenmiştir. Necla (1918) ve Süveyda (1919) adında iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir. Çocuklarının bakımı için 1918 yılında öğretmenliğe verdiği kısa bir aranın ardından 1921 yılında Bezmialem Kız Lisesi'nde, 1922'den sonra da on üç yıl süre ile Robert Kolej'de İngilizce öğretmenliği yapmıştır.

Mihri Pektaş, Osmanlıdan Cumhuriyete uzanan dönemde, eğitimci kimliği ve Himaye-i Etfal, Hilal-i Ahmer, Kadıköy Fukaraperver Cemiyeti gibi yardım kuruluşları içinde yürüttüğü faaliyetlerle İstanbul'un öne çıkan kadınlarından biri olmuştur. Çevresinde, Türk devrimine inanan ve cumhuriyetin değerlerini savunun aydın bir öğretmen olarak tanınmıştır. Türk devriminin ideal Türk kadını modelini yaratma sürecinde yönetici kadroların dikkatini çekmiş ve Atatürk tarafından 1935 yılı seçimlerinde ilk kadın milletvekili adaylarından biri olarak gösterilmiştir. Mihri Pektaş'ın onlarca kadın aday arasından milletvekili seçilmesinde eşi Hüseyin Pektaş'ın yeni Türk Devleti'nin kuruluş sürecinde üstlenmiş olduğu kritik görevler sırasında sağladığı güven ve başarının da etkisi büyüktür. Millî Mücadele döneminde Robert Kolej'de tarih öğretmenliği yapan Hüseyin Pektaş, 1919 yılında Anadolu'da manda ve Amerikan meselesi konularını yerinde incelemek için gelen Amerikan Heyeti'nin Başkanı General Harbord'a Anadolu seyahati sırasında eşlik etmiş 20 Eylül 1919 tarihli Sivas'ta General Harbord ile Mustafa Kemal Paşa görüşmesine de tercümanlık yapmıştır. Ayrıca Hüseyin Pektaş, Lozan Barış Konferansı'na gönderilen Türk heyetinde tercüman kâtip sıfatıyla yer almıştır. Mihri Hanım da Lozan seyahatinde ona eşlik etmiştir. Hüseyin Pektaş, bu görevlerinden dolayı Atatürk'ün büyük takdirini görmüştür. Verdiği hizmetlere karşılık Cumhuriyet döneminde Atatürk tarafından milletvekilliği ile taltif

edilmek istenmişse de öğretmenliği tercih etmiş siyasetten uzak durmuştur. Ancak 1935 yılında kadınların milletvekili seçimi gündeme geldiğinde bu sefer Atatürk'ün Mihri Pektaş'a ilk kadın milletvekillerinden biri olması için yaptığı teklifi geri çevrilmemiştir.

Atatürk'ün önerisi ile Mihri Pektaş 1935 seçimlerinde Malatya'dan milletvekili adayı gösterilmiştir. Bu dönemde kadın adayların her biri Konya, Edirne, Erzurum, Diyarbakır gibi ayrı bir ilden aday gösterilerek farklı bölgelerde yaşayan kadınların sıkıntılarının Meclis'e taşınması amaçlanmıştır. V.Dönem TBMM için milletvekili seçimleri 8 Şubat 1935 tarihinde sonuçlanmış ve yurt genelinde olduğu gibi Malatya'da da Cumhuriyet Halk Partisi'nin gösterdiği liste seçilmiştir. Mihri Pektaş, Malatya'da yapılan seçimlerde -iki dereceli seçim sistemi uygulandığından- Malatya ve kazalarındaki ikinci seçmenlerden 785 oy almıştır. İlk defa kadınların katıldığı 1935 seçimleri ile TBMM'ye giren 17 kadın milletvekilinden biri olmuştur. Malatya milletvekili Mihri Pektaş, 21 Şubat 1935'de mazbatasını alarak 1 Mart 1935'de Meclis'e katılmıştır. Seçimler sonrasında V.Dönem TBMM, ilk toplantısını ise 7 Mart 1935 tarihinde yapmış ve kadınlar ilk defa meclisteki yerlerini almışlardır. Aynı gün yapılan encümen seçimlerinde Malatya Milletvekili Mihri Pektaş Kütüphane Encümeni'ne seçilmiştir.

Mihri Pektaş'ın milletvekili seçildikten sonra katıldığı ilk toplantı 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi olmuştur. İstanbul'da 18-24 Nisan 1935 tarihleri arasında Türk Kadınlar Birliği'nin ev sahipliğinde toplanan kongreye, 32 ülkeden yaklaşık beş yüz kadın temsilci katılmıştır. Türkiye'yi temsilen ise Türk Kadınlar Birliği üyeleri yanında henüz TBMM'ye yeni seçilmiş kadın milletvekillerinden Huriye Öniş, Behire Bediz Morova, Esmâ Nayman, Ferruh Gübgüb, Meliha Ulaş, Türkan Baştuğ ve Mihri Pektaş da yer almışlardır. Milletvekilleri tek tek kürsüye davet edilerek delegelere tanıtılmıştır. Kongrede en çok üzerinde durulan konulardan biri Türkiye'nin pek çok ülkeden önce kadınlara siyasal haklarını tanıması olmuştur. Yıldız Sarayı'nda 18 Nisan 1935'te başlayan kongre öncesinde Ara-yı Umumiyye (Genel Oy) Komisyonuna Türkiye'yi temsilen Latife Bekir ve Malatya Milletvekili Mihri Pektaş seçilmişlerdir. Türkiye'de kadınlara seçme ve seçilme hakkı çok kısa bir süre önce tanındığından TBMM'nin ilk kadın milletvekillerinden biri olarak komisyonda bulunan Türkiye temsilcisi Malatya Milletvekili Mihri Pektaş ilgi odağı olmuştur. Komisyonda 17 Nisan 1935 günü bir konuşma yaparak; Cumhuriyet rejiminin esaslarını izah etmiş oy hakkı bahsinde Türk kadınlarının vaziyetinin diğer ülkelerin kadınlarından farklı olduğunu ve Türkiye'de kadın erkek mücadelesi olmadığını belirtmiştir. Bilakis kadınların bu meselede erkekler tarafından büyük bir teşvik ve himaye gördüklerini söyleyerek Atatürk'ün kadın haklarına verdiği önemi anlatmıştır. Ayrıca Türkiye'nin seçim sistemi hakkında da bilgi vermiş ve son milletvekili seçimine kadınların katılımının %52 oranında olduğuna dikkat çekmiştir.

Kongre devam ederken Uluslararası Kadın Birliği ile Milletler Cemiyeti Komisyonu'nca 22 Nisan 1935 tarihinde İstanbul Üniversitesi Konferans Salonu'nda dünya barışının korunmasına yönelik yapılan toplantıda da Mihri Pektaş, dünya barışının sürekliliği ve kadın hakları üzerine bir konuşma yapmıştır. Dünya barışının korunması için bütün ulusların iş birliği içinde olması gerektiğini vurgularken Türkiye'nin öncülüğünde kurulan Balkan Paketi'nin bölge barışı için olumlu etkilerini izah etmiştir.

Mihri Pektaş, Türk kadınıni temsilen yurt dışındaki çeşitli uluslararası toplantılara da katılmıştır. Yabancı dil bilmesi ve entelektüel birikimi ile bu toplantılarda aydın bir Türk kadın parlamenter olarak büyük ilgi görmüştür. Örneğin Milletler Cemiyeti'nin konsey ve asamble toplantılarına katılmak üzere Eylül 1936'da Hariciye Vekili Tefvik Rüştü Aras'ın başkanlığındaki bir heyet ile Cenevre'ye gitmiştir. İlk kadın milletvekillerinden Esmâ Nayman ile Milletler Cemiyeti toplantılarına Türkiye adına katılan ilk kadın delegelerden biri olmuştur.

Mihri Pektaş milletvekilliğinin yanı sıra eğitim kültür alanında da çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Atatürk tarafından 1936 yılında Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan Üçüncü Türk Dil Kurultayı'na davet edilen milletvekillerinden biridir. Güneş Dil Teorisi ve Dil Karşılaştırmaları Komisyonu'na seçilmiş ve dil eğitimi konusundaki öğretmenlik günlerine dayanan tecrübelerini paylaşarak çeşitli önerilerde bulunmuştur.

Mihri Pektaş'ın seçim bölgesi olan Malatya'nın sorunlarını tespit etmek ve halkla temas kurmak için Malatya'ya ilk gidişi ise 1935 yılı yaz tatili döneminde olmuştur. Diğer Malatya milletvekili arkadaşlarıyla her yıl seçim bölgesine giderek incelemelerde bulunmuştur. Milletvekillerinin seçim bölgelerine dair hazırladıkları raporlarda okul ve iktisadi hayatın gelişimine yönelik istekler ağırlıklı yer tutmuştur. Özellikle bölge halkının okul ve hastane talepleri milletvekili raporlarında her yıl tekrarlanmıştır. Ayrıca bölgede yapılan hizmetler ve halkın memnuniyetine de raporlarda ver verilmiştir. Mihri Pektaş, öğretmen kimliğinin de etkisiyle daha çok eğitim meseleleri üzerinde durmuştur.

Meclis Kütüphane Encümeni'nde görev alan Mihri Pektaş'ın TBMM kürsüsünde yaptığı ilk konuşma ise 29 Haziran 1938 tarihli oturumda "Spor Teşkilatı Hakkında Kanun Layihası ve Muvakkat Encümen Mazbatası" görüşmelerine dairdir. Mihri Pektaş TBMM genel kurulunda kürsüye çok nadir çıkıp konuşma yapan kadın milletvekillerinden biri olmuştur.

Mihri Pektaş 1939 ve 1943 seçimlerinde de Malatya milletvekilliğine yeniden seçilmiştir. Milletvekilliği yaptığı V, VI ve VII. Dönemler boyunca önce Kütüphane Encümeni'ne 1940 yılından sonra da Divan-ı Muhasebat Encümeni'ne (Sayıştay) seçilmiştir. Mihri Pektaş, TBMM genel kurulunda yaptığı ikinci konuşmasını ise Tekel Genel Müdürlüğü bütçesi görüşmeleri sırasında yapmıştır. 10 Mayıs 1939 tarihli Meclis oturumunda İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1939 mali yılı bütçe kanunu layihası ve bütçe encümeni mazbatası görüşmelerinde görüşlerini ifade etmiştir. Ayrıca Tokat Milletvekili Galip Pekel'in verdiği Köy Kanuna ek kanunun teklifi ve Dahiliye Encümeni Mazbatası görüşülürken müzakerenin kifayetine dair 12 Haziran 1942 tarihli Meclis oturumunda bir önergede bulunmuş ve kabul edilmiştir.

Mihri Pektaş, üç dönem üst üste milletvekilliği yaptıktan sonra 1946 yılında siyasete veda etmiştir. Yeniden öğretmenliğe dönmüş ve 1961 yılına kadar Robert Kolej'de öğretmenlik görevini sürdürmüştür. Bu süreçte bir süre okulun mütevelli heyeti içinde de yer almıştır. Ayrıca eski Türk kadın parlamenter sıfatı ile 1947 yılından itibaren Birleşmiş Milletler Kadın Hakları Komisyonu'nda Türkiye delegesi olarak görev yapmıştır. İlk olarak 5 Ocak 1948 tarihinde New York'ta yapılan Birleşmiş Milletler Kadın Hakları Komisyonu'nun toplantısına katılmak üzere görevlendirilmiştir. Mihri Pektaş, 1949 yılında Beyrut'ta, 1950 yılında New York'ta yapılan toplantılarda da Türkiye'yi temsil etmiştir. Kadınların siyasi ve iktisadi haklarının düzenlenmesi konularında önemli çalışmalarda bulunmuştur. Türk delegesi sıfatıyla Birleşmiş Milletler Kadın Hakları Komisyonu'nda 1970 yılına kadar önemli görevler almıştır.

Fransızca ve İngilizce bilen Mihri Pektaş, İngiliz coğrafyacı ve arkeolog William M. Ramsey'in 1890 yılında basılan "Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası" adlı kitabını 1960 yılında İngilizceden Türkçeye çevirmiştir. Emeklilik dönemini daha çok kitap okuyup çeviri yaparak geçirmiştir. Eşi Hüseyin Pektaş'ın 1970 yılındaki kaybı onu derinden üzmüştür. Bundan sonra tüm zamanını ailesiyle geçiren Mihri Pektaş, 14 Temmuz 1979'da İstanbul'da vefat etmiştir.

Nuray ÖZDEMİR

KAYNAKÇA

Resmî Yayınlar

TBMM Arşivi, TBMM V.Dönem Malatya Milletvekili Mihri Pektaş'ın 271 Numaralı Tercüme-i Hal Dosyası.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:V, Cild:1, 7.III.1935.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:V, Cild:2, , 29.VI. 1938,

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: VI, Cild:2, 10.V.1939.

Diğer Kaynaklar

CAPORAL, Bernard, **Kemalizm ve Sonrasında Türk Kadını**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1982.

ÇANAK, Erdem, "TBMM'deki Kadın Milletvekillerinden Esmâ Nayman ve Meclisteki Faaliyetleri", **Asia Minor Studies (AMS)**, C 4, S 7, Ocak 2016, ss.26-41.

DEMİREL, Ahmet, **Tek Partinin İktidarı, Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

DUROĞLU, Sibel, **Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

GÜNEŞ, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-V.Dönem 1935-1939**, Cilt:II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 2001.

"Heyetimiz Cenevre'ye Gitti", **Kurun**, 12 Eylül 1936, s.1.

KAHRAMAN, Leyla, "Türkiye'de Temsili Demokrasinin Temsil Edemediği Unsur: Kadın-Malatya Örneği", **Türkiye'de Güncel Toplumsal Sorunlar V.Ulusal Sosyoloji Kongresi**, 19-23 Eylül 2006, Malatya, ss.251-268.

KAPLAN, Leyla Kaplan, **Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998.

KİPER, Halit Oğuz, "Kadın mebuslarımızdan Malatya Mebusu Mihri Pektaş", **Realite**, 17 Nisan 1945, Sene:4, No:151, ss.14-15.

"Malatya Mebusu Bayan Mihri Pektaş", **Yedigün Dergisi**, Sene:5, No:210, C 9, 17 Mart 1937, ss.14-18.

ÖZDEMİR, Nuray, "Türkiye'nin İlk Kadın Milletvekillerinden Malatya Milletvekili Mihri Pektaş'ın Siyasi Faaliyetleri (1935-1946)", **Geçmişten Günümüze Malatya (Kent, Kültür ve Kimlik)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017, ss.625-646.

SEZER, Ayten, "Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis'teki Çalışmaları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XIV, S 42, Kasım 1998, ss.889-905.

TERZİOĞLU, Zübeyde, **Türk Kadını Siyaset Sahnesinde (1930-1935)**, Giza Yayınları, İstanbul 2010.

TEVETOĞLU, Fethi, "Mustafa Kemal Paşa-General Harbord Görüşmesi Tanık ve Tercümanı: Prof. Dr. Hulusi Y. Hüseyin", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S 10, Kasım 1987, ss.197-207.

TOPRAK, Zafer, **Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2014.

Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, Yay.Haz.Semra Gökçimen vd, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, Ankara 2009.

26/09/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mihri-iffet-pektas-1895-1979/?pdf=3486> adresinden erişilmiştir